

Doelmatigheid van zorg in de opleiding

Ruim baan voor de frisse blik van aios

Doelmatigheid is hot. In en rond de zorg schieten verbeterprojecten als paddenstoelen uit de grond. Twee bekenden zijn het Bewustzijnsproject van het College Geneeskundige Specialismen en Verstandig Kiezen van de Federatie Medisch Specialisten. Maar er zijn er meer. Overal zoemt Engelstalig kwaliteitsjargon door de gangen. Value Based Health Care bijvoorbeeld. En afkortingen als PREMs en PROMs. Maar wat is het precies? Wie houdt zich met wat bezig en wat betekent het voor aios? We vroegen het aan een aantal voorlopers in doelmatige zorg.

Auteurs: Nannet Alkema, communicatieadviseur Bewustzijnsproject, Susanne Korsse, aios maag-darm-leverziekten

Oké, doelmatigheid is dus hot, maar wat is het precies? Fedde Scheele, gynaecoloog en hoogleraar Innovatie van Zorg en Onderwijs: "Doelmatigheid draait om kosteneffectief kwaliteit leveren zonder onnodige handelingen. Maar het is geen strak gedefinieerde term. Value Based Healthcare is dat wel en dekt een groot deel van het begrip doelmatigheid."

Waardegedreven zorg

De term Value Based Healthcare (VBHC) werd in 2006 gelanceerd door de Amerikaanse econoom Michael Porter. Hij beschreef een stappenplan om de huidige zorg, die teveel geld kost en volume-gestuurd is, te transformeren tot efficiënte en patiëntgestuurde zorg. "VBHC omvat drie elementen", legt Scheele uit: "de technische kwaliteit van zorg, de patiëntbeleving en het prijskaartje." De technische kwaliteit komt bijvoorbeeld tot uiting in een speciaal voor zo'n behandeling bedachte meting, maar ook door complicatieregistraties. De patiëntbeleving – de manier waarop patiënten de kwaliteit van zorg ervaren – wordt gestructureerd

gemeten en uitgedrukt in PROMs (Patient Reported Outcome Measures) en PREMs (Patient Reported Experience Measures). En technische kwaliteit en patiëntbeleving moeten weer in redelijke verhouding staan tot de kosten. "Het is de verantwoordelijkheid van iedere dokter om zo goed en efficiënt mogelijke zorg te leveren", zegt Scheele. "En daarvoor hoeft niet het hele systeem op de schop. Het gaat om een andere gedachtegang en een andere organisatievorm. We moeten zorgen dat de aios van nu daar klaar voor is."

En zo werd ook het Bewustzijnsproject [zie kader] geboren. Professor Laurents Stassen is opleider Heelkunde in Maastricht. Hij stond als projectdirecteur aan de wieg van het thema doelmatigheid van zorg in de opleiding van aios. Stassen: "Doelmatig werken is in onze dagelijkse praktijk altijd aan de orde: als arts moeten we het nuchtere, scherpe vermogen hebben om afwegingen te maken die de kwaliteit van de patiëntenzorg ten goede komen. Voor aios moet dat een way of thinking worden, een ingebakken bewustzijn. Vandaar de naam Bewustzijnsproject."

Frise blik

Het Bewustzijnsproject stimuleert opleiders onder meer om ruim baan te geven aan de frise blik van aios. Bijvoorbeeld door hen zelf aan het roer te zetten van een verbeterproject. Zo ontwikkelde Evelien van Eeten, aios spoedeisende hulp-geneeskunde, de app ZWNTY4. Deze app brengt de actuele capaciteit op elke SEH in beeld, zodat de acute patiënt op het juiste moment op de juiste plek komt. Evelien: "Ik bedacht de app toen wij op onze SEH aan de koffie zaten, terwijl een collega van een naburige SEH belde en nogal verhit vertelde dat ze het zo druk hadden. De patiënten lagen daar inmiddels op de gang. Drie kilometer verderop!" De app geeft onder meer zicht op de drukte, de beschikbare bedden en de openstellingsstatus. Evelien won er de Doelmatigheidsprijs 2018 van het Bewustzijnsproject mee.

Budget met grenzen

Hoewel misschien nog niet bij iedereen bekend, is doelmatigheid in de zorg allang geen vies woord meer. Overal ontstaan vanuit artsen initiatieven om de zorg kwalitatief beter en efficiënter te maken, wat vaak vanzelf leidt tot kostenreductie. En dat is nodig, vindt ook gynaecoloog Aren van Loon, al jaren opleider in het Martini Ziekenhuis. Hij probeert aios op alle mogelijke manieren te betrekken bij de financiële kant van de zorg. "Ik laat hen zien wat labonderzoeken kosten, welke kosten we als afdeling maken en wat daarin hun persoonlijke aandeel is. Daarover gaan we dan in gesprek. En ik laat hen bijvoorbeeld bij cursusricht onderwijs de begroting maken voor de afdeling, uiteraard met onze hulp. Daarnaast kunnen ze discipline-overstijgend onderwijs volgen over de kosten van de zorg." Heel belangrijk voor hun toekomst als specialist, zegt Van Loon. "Ze leren dat die financiële kant van de zorg bestaat. Dat ons budget grenzen heeft en dat we het geld maar één keer kunnen uitgeven. Ze leren om kritisch te zijn bij het aanvragen van labonderzoek en het plannen van herhaalbezoeken: is het wel nodig dat deze patiënt twee keer terug moet komen voor controle? Of volstaat één controle ook? Dat scheelt geld, bespaart de patiënt de moeite van een extra trip naar het ziekenhuis en het verbetert zo dus ook de kwaliteit van de zorg."

Worsteling door het financiële woud

Aios Rune van de Wetering maakte een overzicht van veelvoorkomende zorgkosten. Dat was niet makkelijk. Rune legt uit waarom hij die worsteling door het financiële woud van zorgkosten toch graag doorstond.

"Dagelijks nemen artsen in de spreekkamer vele beslissingen bij het bepalen van een diagnostische strategie, het kiezen van de juiste therapie of het voorschrijven van medicatie. We zijn in dit proces eigenlijk de enigen die kunnen bepalen waar het eventueel een onsje minder kan, uiteraard zonder dat de kwaliteit van zorg erop achteruit gaat. De bekostiging van de gezondheidszorg in Nederland is ingewikkeld. Prijzen van diagnostiek of therapie zijn onderdeel van een DBC en afhankelijk van prijsafspraken met zorgverzekeraars, preferentiebeleid, et cetera. Informatie over de kosten van een individueel diagnostisch onderzoek of therapie is dus niet altijd makkelijk te achterhalen. Ik wilde graag een overzichtelijk document maken met prijsinformatie van verschillende diagnostiek, therapie en medicatie, dat een goede indicatie geeft van de prijs in verhouding tot alternatieven. Daarbij heb ik onder andere gebruik gemaakt van een document van de NZa over gemiddelde kostprijzen van zorgproducten, gebaseerd op prijsinformatie die verschillende zorginstellingen hebben aangeleverd. Hieruit heb ik zeer relevante kostprijzen kunnen halen. Prijzen die niet in dit document staan ben ik meestal via andere routes te weten gekomen, zoals ambulance-tarieven en de prijs van bloedproducten. Sommige kostprijzen heb ik niet kunnen achterhalen. Bijvoorbeeld de kosten van een opnamedag bij de interne geneeskunde of van een consult van de cardioloog."

Tip van Rune:

"Ben je als aios geïnspireerd geraakt en geïnteresseerd in kosten in de gezondheidszorg? Probeer dan de bijlage in dit nummer eens aan te passen aan de lokale prijstelling van jouw eigen ziekenhuis en voeg zo nodig extra prijsinformatie toe. Zo krijgen jij en je collega's nauwkeurigere inzicht in de verschillen tussen kostprijzen in jouw ziekenhuis. En daarnaast kom je zelf natuurlijk ook veel te weten over de ingewikkelde bekostiging van ons zorgsysteem!"

Financieel oerwoud

Aios Rune van de Wetering verbaasde zich erover dat de bekostiging van de gezondheidszorg zo ingewikkeld is. Hij worstelde zich door het financiële oerwoud en maakte een overzicht van veelvoorkomende zorgkosten [zie het kostenoverzicht in dit magazine]. "Ik ben ervan overtuigd dat bewustzijn op dat gebied artsen kritischer maakt: is het wel echt medisch noodzakelijk om het duurdere alternatief voor te schrijven? Sinds ik weet wat het kost, schrijf ik een kortwerkend fentanylpreparaat, zoals sublinguale tabletten of neusspray, alleen voor als ik hier een goede medische reden voor heb. Als die er niet is, dan schrijf ik kortwerkend oxycodon of morfine voor, omdat de prijs met een factor 30-40 verschilt. En als het even kan voeg ik een ontbrekende laboratoriumbepaling toe bij een volgende bloedafname in plaats van het laten verrichten van een nabepaling, aangezien deze laatste vaak 5x zo duur is. Ook aios Steven Giesbers is sinds zijn studie geneeskunde al geïnteresseerd in de kosten van de zorg en in doelmatig en efficiënt werken. "Ik dacht wel eens: ben ik nou de enige die dit leuk vindt, vindt niemand anders dit belangrijk? De zorg wordt hartstikke duur en daar zijn wij als dokters medeverantwoordelijk voor." In STARS NL [zie pag. 12] vond hij gelijkgestemden. Deze groep aios en studenten geneeskunde willen doelmatigheid van zorg, naar Canadees voorbeeld, stevig op de kaart zetten.

Zelf denken, samen kiezen

Wilco Peul, opleider neurochirurgie in het LUMC, benadrukt het belang van de kritische blik. En gelukkig hebben veel aios die van nature. "Ik hoor ervaren specialisten wel eens aan aios vragen: "Waarom heb je geen CT-scan gemaakt, dat is toch gebruikelijk bij deze klachten?" Waarop de aios dan heel scherp antwoordt: "Omdat daar geen indicatie voor was." En dat is precies waar het om gaat: kop erbij houden. Zelf denken, niet klakkeloos gewoontes volgen." Peul is betrokken bij het Bewustzijnsproject, maar ook bij Verstandig Kiezen, een project van de Federatie Medisch Specialististen [zie pag. 12]. Samen met de patiënt verstandig kiezen, dat is volgens Peul de essentie van doelmatige zorg. "Neem patiënten met een lage-rug-hernia. Heb je een stukadoor tegenover je zitten met een eigen bedrijf, dan wil hij waarschijnlijk zo snel mogelijk weer aan de slag. Dan kan snel opereren de beste optie zijn. Maar aan elke operatie kleven risico's en als de pijn draaglijk is, kunnen patiënten ook besluiten om af te wachten. Bij de meeste mensen zijn de klachten binnen een paar maanden tot een jaar verdwenen."

In je haarvaten

Heb je nu als aios nog weinig te maken gehad met doelmatigheid van zorg, dan duurt dat niet lang meer. Scheele: "Overal staat 'Value Based Healthcare' op de agenda. We hebben het over een fors verandermanagement vraagstuk, waarin aios een sleutelrol vervullen. Als je de toekomst wilt veranderen, moet je aios daar al vanaf de start in meenemen. Doelmatigheidsbewustzijn moet straks in hun haarvaten zitten."

'WIJ ZIJN ALS DOKTERS
MEDEVERANTWOORDELIJK
VOOR DE DURE ZORG'

*Sla om voor een overzicht van alle online
acktergrondinformatie*

Meer lezen? De meest doelmatige links

Online courses

Hoe zit de financiering van de zorg in elkaar? Wat kun je als arts zelf doen om de zorg betaalbaar te houden?

Deze thema's komen aan bod in de online course 'Kenniss van zorgkosten'. In de online course 'Waarde gedreven zorg en veranderingen' gaat het over de kwaliteit en veranderkundige kant van de zorg. Beide online courses zijn ontwikkeld door het Bewustzijnsproject. Meedoen? Meld je aan via www.bewustzijnsproject.nl

Verstandig Kiezen / Verstandige Keuzes

- Campagne van de Federatie Medisch Specialististen
- Gebaseerd op de Amerikaanse campagne Choosing Wisely
- Doel: medisch specialisten en patiënten ondersteunen bij het nemen van gezamenlijke beslissingen over gepast gebruik van zorg
- Motto: 'Kwaliteit is ook doelmatigheid'
- Samenhangend geheel van activiteiten rondom de thema's Verstandige Keuzes, Praktijkvariatie, Zorgevaluatie en Samen beslissen

> www.demedischspecialist.nl

Bewustzijnsproject

- Project van CGS en Universiteit Maastricht in samenwerking met de acht OOR's
- Doel: structurele aandacht voor doelmatigheid van zorg in de geneeskundige vervolopleidingen
- Initiator van de Doelmatigheidsprijs
- Ontwikkelde en verzamelde praktische tools, trainingen, tips en praktijkvoorbeelden om aios doelmatig te leren denken en werken
- Project eindigt op 30 november 2018
- Producten blijven beschikbaar in de online toolbox:

> www.bewustzijnsproject.nl

Linnean

- Nieuw, onafhankelijk initiatief van Nederlandse groep dokters
- Doel: waarde-gedreven zorg nastreven en uitdragen
- Ontmoeten elkaar op een congres over value based healthcare in de VS
- Zorginstituut en VWS ondersteunen dit initiatief, waardoor de omvang, bekendheid en slagkracht van Linnean toeneemt
- Verzamelt onder meer best practices op het gebied van waarde-gedreven zorg, die via een platform worden gedeeld

> **nog niet online**

STARS NL

- Enthousiaste groep aios en studenten geneeskunde, afkomstig van alle universiteiten en uit alle OOR's
- Doel: doelmatigheid en kwaliteit van zorg op de kaart zetten, landelijk en lokaal
- Naar Canadees voorbeeld, ondersteund door het Bewustzijnsproject
- Ontwikkelde onder meer de stickers 'Zes zaken die je in twijfel moet trekken', om doelmatig denken bij aios en co-assistenten aan te wakkeren
- Een nieuwe STARS NL groep start op 6 oktober. Interesse? Meld je aan via info@bewustzijnsproject.nl

> www.bewustzijnsproject.nl/starsnl

Citrienprogramma

- Programma van de acht UMC's verenigd in de NFU, ondersteund door ZonMw
- Doel: duurzame, innovatieve en breed inzetbare verbeteringen in de gezondheidszorg ontwikkelen
- Verschillende verbeterprojecten rondom vijf thema's: 'Registratie aan de bron', 'Naar regionale oncologienetwerken', 'Doen of laten? Terugdringen van onnodige zorg', 'Sturen op kwaliteit' en 'e-Health'
- Voorbeeld van een Citrien-project: het RODEO-project, gericht op reductie van onnodige labdiagnostiek

> www.zonmw.nl/citrienfonds

Leer doelmatige keuzes maken met Doctor Flow

Hoe kom je tot de juiste diagnose? Wat levert de behandeling de patiënt op? Wat kost het en is het de beste keuze? Leer doelmatig diagnosticeren met de serious game Doctor Flow! Download de gratis app in de App Store of Google Play Store. De game is ontwikkeld door de Onderwijs- en Opleidingsregio Zuidwest-Nederland, in samenwerking met het Bewustzijnsproject.

Bev.nl / Shutterstock

Auteur
Mr. Karlijn Derksen,
jurist KDC

Het rooster op papier en in de praktijk Een wereld van verschil?

Het Kennis- en Dienstverleningscentrum van De Jonge Specialist (KDC) wordt vaak gebeld met vragen over roosters. We hebben de belangrijkste rechten en plichten voor je op een rij gezet.

Meestal gaan de vragen die binnenkomen over de arbeids- en rusttijden. Hierbij kun je bijvoorbeeld denken aan de vraag: 'Hoeveel rusttijd moet er tussen twee diensten zitten?' De vragen gaan minder vaak over de registratie van de diensten en wat je kunt doen als de voorwaarden van de arbeidstijdenwet niet worden nageleefd door de werkgever.

Overtreding?

Vaak kloppen de roosters op papier wel en leveren ze geen overtredingen van de arbeidstijdenwet en het arbeidstijdenbesluit op. Maar het is de vraag of het rooster in de praktijk daadwerkelijk ook zo is gedraaid. Uit de signalen die het KDC krijgt, blijkt dit laatste vaak niet het geval te zijn. Diensten zijn bijvoorbeeld onderling geruild of er is door een aios veel meer uren gewerkt dan in het rooster is opgenomen. Dit laatste is helaas geregeld aan de orde. In dit geval is het belangrijk dat de daadwerkelijk gewerkte uren goed worden bijgehouden. Op basis hiervan kan bijvoorbeeld het gesprek worden aangegaan met de werkgever. Wat we ook steeds vaker zien, is dat aios gevraagd wordt om dienst te blijven doen in hun stage-instelling, maar ook nog in hun initiële instelling. Dit mag niet of onder strikte voorwaarden. De Inspectie SZW (voorheen de arbeidsinspectie) doet geregeld controles. Op basis van de wet heeft een werkgever de plicht om een deugdelijke registratie van de arbeids- en rusttijden van zijn werknemers te voeren. Doet de werkgever dit niet, dan riskeert hij een boete van € 10.000,00. Dus komt in jouw organisatie de registratie op papier niet overeen met de praktijk (en kan de werkgever geen daadwerkelijke registratie overleggen) dan loopt de werkgever een risico een boete te krijgen.

Collectief

In principe moeten werknemers er zelf ook op letten dat de regels rond werk- en rusttijden worden nageleefd. Daar heb je als aios een belang bij in het kader van gezond en veilig werken. Ook

de werkgevers hebben hier een belang. Want naast het niet hebben van een deugdelijke registratie kunnen overtredingen van de arbeids- en rusttijden boetes opleveren voor de werkgever, en de patiëntveiligheid in het geding brengen. Als aios kun je geen boete krijgen.

HET IS BELANGRIJK DAT
DE DAADWERKELIJK GEWERKTE
UREN WORDEN BIJGEHOUDEN

Het is belangrijk dat je je werkgever erop wijst als er niet goed geregistreerd wordt of als de arbeids- en rusttijden niet voldoende in acht worden genomen. Daarbij helpt het als de feitelijk gewerkte uren door de aios goed zijn bijgehouden. De aios bevindt zich vaak in een afhankelijke en kwetsbare positie, immers je opleider moet je ook beoordelen. En daarom wordt er geregeld voor gekozen om dit soort zaken niet of onvoldoende bespreekbaar te maken met de opleider. Het is wel belangrijk om het te bespreken. Zeker nu er steeds minder aios komen en de diensten dus verdeeld moeten worden over steeds minder aios. Het advies van het KDC is om dit als collectief te doen. Dus verenig je als groep aios binnen een instelling en breng het aan de orde. Het KDC kan bij de voorbereiding hiervan helpen. Als collectief is het afbreukrisico ook niet zo groot. Uiteraard kunnen we je ook bijstaan als je met een individuele casus bij het KDC komt. Voelt het toch onveilig om dit aan de orde te brengen? Bespreek het dan met de ondernemingsraad. Zij kunnen op hun beurt het signaal bespreken met de werkgever en hem aanspreken op zijn verantwoordelijkheden. In het laatste geval kan er overwogen worden een melding te doen bij de Inspectie SZW. Zoek in dat geval eerst contact met het KDC voor advies.

Check

Als lid van De Jonge Specialist, kun je je rooster gratis laten toetsen. Kijk op www.dejongespecialist.nl voor meer informatie.